SVOBODNA SLOVENIJA

AÑO (LETO) XXVIII (22)
No. (štev.) 5

ESLOVENIA LIBRE

BUENOS AIRES
30. januarja 1969

Žive bakle

Kaže, kakor da bi se bila Azija preselila v Evropo. Žive bakle so zagorele v Pragi, Pilznu, v Budimpešti, v Ljubljani. Mlada življenja se uničujejo v ognjenih smrtih. Svet je obstal ob grozljivih prizorih in se zamislil.

Komunistični režim v Češkoslovaški je ob prvem ognjenem samomoru obmolknil. Njegov propagandni stroj se ni znašel ter je v navalu množičnega ogorčenja podlegel tej naravni reakciji. Prva ognjena žrtev protesta proti nečloveškemu zatiranju narodne in osebne svobode se je spremenila v narodnega junaka, kateremu tudi režim, ki je tarča tega protesta, ni mogel preprečiti veličastja vsenarodnega zadnjega poklona.

Toda posnemovalci so bili že hitro označeni kot zmedenci ali pa ljudje, ki so jih osebne razmere pognale v samomorilni ogenj. Stara komunistična taktika proglasitve nevarnega nasprotnika za duševnega zmedenca skuša življenjske žrtve mladih ljudi njihovim domovinam in svobodi na oltar ponižati na raven vsakdanjega brezupa človeške revščine.

Objektivno gledano, je sleherno premišljeno uničevanje lastnega življenja samomor. Samomora ni mogoče odobravati, pa naj bo motiv zanj še tako vzvišen. Tudi ognjene smrti mladincev za železno zaveso domovini in svobodi na oltar v svej celoti zaslužijo to oznako. So samomori, ki jih ni mogoče odobravati. Papež Pavel VI. je to poudaril minulo nedeljo, čeprav je dodal, da razume probleme in težave razmer, v katerih živijo človeške množice za železno zaveso.

Tudi ni mogoče primerjati teh samouničevanj na Češkoslovaškem ali drugje v Vzhodni Evropi z ognjenimi smrtmi v Vietnamu. Več desetin tamkajšnjih boncev si je z ognjem vzelo življenje, prav tako iz protesta proti obstoječemu režimu in razmeram. Tam je njihova vera igrala veliko vlogo v samouničevalnih dejanjih, katera njihova orientalska mentaliteta postavlja na visok pedestal. Življenjska žrtev z lastno roko je zanje najvišji doprinos onostranskemu božanstvu.

Krščanstvo pa je nasprotje smrti. Je življenje.

Ves svobodni svet je obstal zaprepaščen ob novicah iz Prage, Pilzna, Budimpešte in Ljubljane. Toda samo zaprepaščen. Iz uvodnikov svobodnega svetovnega časopisja lijejo visoke fraze o vrhunskih žrtvah mladih ljudi za železno zaveso za svobodo. Ugotavljajo, kaj vse morajo ljudje dandanes pretrpeti za svobodo in kakšne žrtve si prostovoljno nadevajo, da bi si ustvarili človeka vredno in znosno življenje. Hladno ugotavljanje razmer, hladno poročanje o tragičnih dogodkih in nič več.

Zaman iščemo v teh uvodnikih iskanje vzrokov za te ognjene smrti. Vsi vemo zanje, ves svet ve zanje, toda v svetovnem časopisju ni bilo zapisano, črno na belem, da je teh ognjenih smrti v prvi vrsti kriva Sovjetska zveza s svojo rdečo armado, s katero je okupirala Češkoslovaško. Mladi Čehi se ne bi zažigali, če ne bi bilo sovjetskih tankov na praških ulicah. Prav tako se ne bi zažigali za svobodo, če bi jo imeli, pravo, resnično svobodo, ne namišljeno, navidezno.

Človeku se vsiljuje vprašanje: kakšen bi bil danes svet, če ne bi človeštvo reagiralo na pošastni doktrini fašizma in nacizma pred tridesetimi leti. Takrat se svobodni svet ni bal akcije, ni bežal pred žrtvami, ni zapiral oči pred nevarnostmi. Takrat je svetovni tisk pisal odkrito, brez prikrivanj. Stvari so bile postavljene na svoje mesto, črta je bila jasno potegnjena med dobrim in zlom. Zato sta danes fašizem in nacizem le še zgodovina.

Reakcija svobodnega sveta na komunistična grozodejstva bodisi fizične ali duhovne narave pa je komaj zaznavna, če ne popolnoma odsotna. Umetno je komunistična nevarnost spreminjana v običajno imperialistično obleko evroazijske velesile, namesto da bi njen obraz razgalili, kakršen v resnici je.

Zato trpljenje in žrtve prebivalstva za železno zaveso ostajajo brez odgovora. Zato te žrtve služijo samo za senzacionalne novice, s katerimi uredništva napravijo svoje časopise bolj zanimive. Edina reakcija na te žrtve so več centimetrov visoke črne črke na prvih straneh velikih dnevnikov. Po nekaj kratkih, praznih uvodnikih in debatah v televiziji gre nato vsa stvar v pozabo in človek tostran železne zavese, ki mu je svoboda samo lepo zveneča beseda, brez vsebine, živi svoje življenje nemoteno naprej, čakajoč, da ga kak nov grozljiv dogodek spet zdrami — toda doslej ga še ni prebudil.

Molimo za žrtve, ki jih naši soljudje doprinašajo v reševanje vseh nas.

VZTRAJNOST ODPORA V ČEŠKOSLOVAŠKI

Češkoslovaško mladino je zajel val ognjenih samomorov. Kakor je napovedal prvi protestni samomorilec 21 letni univerzitetni študent Jan Palach, je njegovemu ognjenemu protestu proti sovjetski okupaciji države in zatiranju svobode sledilo doslej še šest drugih mladih ljudi, večinoma iz delavskih vrst. Med njimi je bilo tudi eno dekle.

Iz solidarnosti do češkoslovaške mladine se je z ognjeno smrtjo pokončal tudi neki mladenič v Budimpešti ter, kakor poroča agencija UP. po poročilu Tanjuga, tudi 24-letni ključavničarski delavec v Ljubljani. Prepeljali so ga v bolnišnico, kjer so ugotovili, da je dobil hude opekline, da pa za življenje ni v nevarnosti.

Po prvem ognjenem samomoru Jana Palacha je češkoslovaška komunistična partija pozvala češkoslovaško mladino, naj preneha s tem okrutnim načinom protestiranja proti obstoječim razmeram, opozarjajoč jo, da naj tudi sicer miruje, da ne bi izzvali novih sovjetskih ukrepov proti državi, ki bi še bolj omejili osebno in narodno svobodo, kakor je že doslej omejena.

Istočasno je češkoslovaška komunistična partija objavila, da pristaja na nekatere zahteve češkoslovaških študentov, ki jih je javnosti posredoval umrli Jan Palach. Partija je objavila, da bo izvedla svobodne parlamentarne volitve v državi, dalje da bo sklicala partijsko konferenco in da cenzure ne bo izvajala vlada, temveč jo bodo kontrolirali časnikarji, študentje, delavski vodje in drugi predstavniki naroda.

Sestanka partijskega Centralnega komiteja, na katerem so napravili zgornje sklepe, so se udeležili šef partije Dubček, vladni predsednik Černik, državni predsednik Svoboda in predsednik parlamenta Smrkovsky.

Študentovske zahteve, ki jih podpirajo delavski sindikati, bodo postopoma izvajali. Sklenili so, da nekaj časa ne bodo uradno objavili, da sta partija in vlada pristali na zahteve, da ne bi izgledalo, kakor da sta partija in vlada klonili pred študenti vsled ognjenega samomora Jana Palacha. Je pa vlada po seji takoj objavila, da bo dobil Jan Palach slovesen pogreb, „ker je narodni junak".

Pogrebne slovesnosti so bile veličastne. Več stotisoč ljudi se jih je udeležilo in so potekle brez izgredov. Češkoslovaška vlada in sovjeti so poslali na praške ulice na stotine policijskih agentov, da bi preprečili sleherni poskus izgrednikov, vendar jim ni bilo treba uporabiti sile proti prebivalstvu.

Za vse ognjene samomorilce, ki so sledili Janu Palachu, je češkoslovaška vlada objavila, da so ali duševni zmedenci ali pa, da so si skušali končati življenje vsled razvratnih družinskih razmer. Ob prvem zažigu Jana Palacha se češkoslovaška KP ni znašla ter je pasivno sprejela resnico, medtem ko se je pozneje poslužila znanega sovjetskega trika proglaševanja nevarnih nasprotnikov za duševne zmedence.

Češkoslovaški kardinal Beran, ki živi v Rimu, kamor je bil izgnan po izpustu iz dolgoletnega zapora v Pragi, je po vatikanskem radiju pozval češkoslovaško mladino, naj preneha s samomori. Tudi papež Pavel VI. je v nedeljskem nagovoru na vernike, zbrane na trgu pred baziliko sv. Petra v Rimu, poudaril, da „ne odobrava samomorov", čeprav razume motive, ki so pripeljali nekatere mlade ljudi do tega, da so si stregli po življenju.

Atentat v Moskvi

V Moskvi so po 37 letih doživeli spet prvi atentat na najvišje predstavnike rdečega režima. Vsa zadeva je zavita v skrivnostno tenčico ter na številne pomisleke o okoliščinah in izvedbi atentata ni mogoče dobiti odgovora. Sovjetska vlada je priredila sovjetskim kozmonavtom veličastno povorko po moskovskih ulicah in banket v Kremlju. Kozmonavti so se vozili v prvem odprtem avtomobilu, za njimi v zaprtih avtomobilih njihove žene in drugi vesoljski strokovnjaki in končno sovjetska mogotca partijski šef Brežnjev in predsednik Podgorni.

Avto z Brežnjevom in Podgornim je tik pred prihodom v Kremelj zavil iz vrste in skozi druga vrata zapeljal oba veljaka skozi zidove Kremlja v palačo. Nekaj trenutkov zatem je neka oseba z dvema revolverjema streljala na povorko avtomobilov in je bil ranjen šofer avtomobila, v katerem so se vozili kozmonavti, eden od kozmonavtov pa je bil ranjen od letečega stekla. Atentatorja so okoli stoječi ljudje takoj zgrabili ter ga izročili policiji. Slovesnosti v Kremlju so se nato izvedle, kakor da se ni nič zgodilo.

Ves atentat se je po poročilu sovjetske uradne agencije odigral skoro neopažno za večino prebivalstva, ki je pozdravljalo kozmonavte. Za svetovno javnost je sovjetska agencija Tass prikrivala dogodek 24 ur. Na kraju atentata ni bilo nobenega tujega časnikarja, ker so vsi že bili pohiteli v kremeljsko palačo, da bi bili na mestu, ko bi prihajali kozmonavti v slavnostno dvorani. Ne povorke po moskovskih ulicah in ne slavnosti v kremeljski dvorani se ni udeležil vladni predsednik Kosygin, za katerega so uradno objavili, da je „na počitnicah".

Moskovska radijska postaja je nekatere podrobnosti atentata objavila drugače, kakor pa je o njih pozneje poročala Tass. Zahodni opazovalci sklepajo, da se za atentatom skriva morda nov boj za oblast v Kremlju.

Smrtne obsodbe v Iraku

Iraška vlada je v Bagdadu obsodila na smrt in usmrtila z obešenjem 14 vohunov, ki so delovali proti Iraku za Izrael. Med obsojenci je devet iraških judov, med njimi tudi sin iraškega velikega rabina. Judovska kolonija v Iraku šteje ok. 2000 ljudi.

Obsojenci so bili obtoženi sabotaž in vohunjenja za Izrael ter je vlada objavila, da ima namen „dokončno pospraviti vohune in izdajalce države." Istočasno je proglasila državni praznik ter pozvala prebivalstvo na ulice. To se je odzvalo v tisočih ter je priredilo vladi navdušene ovacije, proti Izraelu pa demonstracije.

V Izraelu je javnost silovito reagirala na obsodbo v Iraku. Javnost zahteva od vlade najstrožje ukrepe proti Iraku vsled „umora v Bagdadu". Vlada je objavila, da je storila potrebne korake, da bi preprečila izvršitev smrtne kazni, pa je bilo zaman. Tudi De Gaullova vlada in tajnik ZN U Thant sta intervenirala v Bagdadu v prid obsojencem, pa sta bila prav tako zavrnjena. Izraelsko časopisje in radio se močno zgraža nad „indiferentnostjo" svobodnega sveta nad obešenjem v Bagdadu ter jo primerja z ogorčenjem, ki ga je izzval izraelski napad na beirutsko letališče, „kjer nismo prelili niti kaplje libanonske krvi."

"El tiempo político está lejos", declaró el presidente Onganía

En la reciente reunión con los empresarios, en la cual se firmó el acuerdo sobre los precios, el presidente Onganía explicó la acción futura de su gobierno en los campos económico, social y político. Al referirse a éste último, declaró:

"Algunos ya atribuyen al Gobierno su intención de entrar a lo que en su oportunidad, y a los efectos de visualizar el problema, colificó como tiempo político. Yo les aseguro, señores, que estamos desgraciadamente muy lejos de ese tiempo político. El Gobierno de la Nación no piensa pero ni remotamente en composiciones políticas. Y sobre ésto, ustedes que van a hacer el gran esfuerzo, tienen que estar en claro. El año 1969, como todos los años, será un año de un determinado trajín político. Ahí van a surgir mil y una supuestas composiciones. Ultimamente se ha hablado de una conexión del Gobierno con ciertos sectores de significación política.

Eso es lo que no hay que creer jamás. El Gobierno no toma contactos políticos por dos razones fundamentales: primero, porque el Gobierno tiene una línea de conducta definida e irrevocable y, segundo, porque no es de beneficio político para el Gobierno."

„Politični čas je še daleč", je izjavil predsednik Onganía

Na sestanku s podjetniki, na katerem se je podpisala pogodba o cenah, je predsednik Onganía razložil bodoče delovanje vlade na ekonomskem, socialnem in političnem polju. Glede tega zadnjega je izjavil:

„Nekateri že sodijo, da hoče vlada vstopiti v to, kar se je ob priliki, in za boljše razumevanje problema definiralo kot politični čas. Jaz vam zagotovim, gospodje, da smo na žalost še zelo daleč od tega političnega časa. Narodna vlada ne misli niti zdaleka na kakšne politične sestave. In glede tega morate vi, ki boste storili veliki napor, imeti stvari na jasnem. Leto 1969, kot vsa ostala, bo leto določenega političnega delovanja. Pojavilo se bo tisoč in ena domnevnih sestav. Zadnje čase se je govorilo o stiku med vlado in nekimi sektorji politične usmerjenosti.

To se ne sme nikoli verjeti. Vlada ne navezuje političnih stikov iz dveh temeljnih razlogov: prvič, ker ima v svojem vedenju linijo, ki je določena in nespremenljiva, in drugič, ker to ne bi bilo v politično korist vlade."

IZ TEDNA V TEDEN

Francoski predsednik Charles de Gaulle je odločno izjavil, da ne bo odstopil od svoje funkcije. S tem je odgovoril na tozadevno omembo biv. min. predsednika Georgea Pompidoua.

Po zadnjih manifestacijah v Uruguayu, so pretekli četrtek, takoj po pogrebu ubitega delavca, napovedali sindikati splošno stavko. Ker se pa narodna konvencija delavcev (zveza sindikatov), ni dosti jasno izrekla, je stavka popolnoma propadla, oziroma je bila „preložena za nedoločen čas".

Študentovski izgredi v Španiji so prisilili vlado, da je razglasila stanje nevarnosti, neke vrste omiljeno obsedno stanje, ki bo trajalo tri mesece. Takoj nato so varnostni oddelki zaprli več lokalov, celo cerkve, in aretirali veliko število oseb. Vsi so obdolženi pripadnosti levičarskim strankam in podtalnih delovanj.

V Pakistanu je v zadnjih dneh prišlo do hudih izgredov. Povzročili so jih študentje, a so se kmalu razširili tudi na delavstvo. Protesti so naperjeni proti vladi Mohamed Ayub Khana. Policija zelo ostro nastopa in je doslej že nad dvajset mrtvih. Proglašena je bila policijska ura in obsedno stanje, a se mir zaenkrat še ni povrnil. Glavno žarišče je Karachi, a je položaj težak tudi v mestih v notranjosti države.

Caracas, glavno mesto Venezuele, je postalo središče gverilskih akcij. Komunisti so izvršili več sabotažnih dejanj in napovedujejo novo prevratno delovanje. V spopadih s policijo je bil ranjen en gverilec, a tudi na vladni strani je bil en ranjen. Val komunističnih napadov pa se je razširil na velik del države, in vlada proučuje položaj, kako bi zaustavila rastoče komunistično nasilje.

V Californiji, ZDA, so neurja povzročila ogromno škodo. Vlada je za vse področje razglasila posebno stanje nevarnosti. Doslej so ugotovili, da je utopljenih 16 oseb, 12 pa je ostalo pokopanih pod razvalinami. Takih neurij Californija ni doživela v zadnjih trideset letih.

Iz življenja in dogajanja v Argentini

Pogodba o cenah med vlado in podjetniki

Pretekli četrtek so se zbrali v Beli dvorani vladne palače predstavniki vlade in privatnih podjetij, ter podpisali pogodbo glede plač in cen za leto 1969. Po tej pogodbi so se podjetniki obvezali, da bodo povišico plač za 8%, ki je v veljavi od 1. januarja letošnjega leta, utrpeli iz lastnih fondov, ne da bi jo prenesli na cene. Te se bodo sicer nekoliko spreminjale, a v nobenem primeru se ne smejo povišati nad 2%. Na pogodbo so pristali predstavniki nad 120 trgovskih in industrijskih velepodjetij, ki so bili prisotni. Kasneje pa se bodo pridružile še druge tvrdke, ter računajo, da bo pogodbo končno sprejelo nad 3500 družb.

Ob tej priliki je predsednik general Onganía, katerega so spremljali poleg ekonomskega ministra in tajnika za industrijo in trgovino še člani ostalih ministrstev, nagovoril zbrane osebnosti, ter obširno razložil delo vlade v bodoče, tako na ekonomskem, kot na socialnem in političnem polju. Dejal je, da bo mogoče urediti in modernizirati ekonomski sistem potom bolj napredne teknologije in z izbiranjem bolj produktivnih obrti. „Treba je reorganizirati državo, da bo Argentina lahko postala velesila", je zatrjeval. To bo mogoče doseči potom treh sistemov, ki se bodo izvajali postopoma: sistem načrtnega dela, svetovanja in sodelovanja ter reorganizacija vlade in vladnega sistema. Ob koncu se je predsednik tudi zahvalil navzočim podjetnikom za njihovo sodelovanje, potom katerega se bodo ekonomske razmere v državi vedno bolj izboljševale.

Nesporazum med Argentino in Uruguayem

Koncem preteklega tedna se je nenadoma pojavila napetost med Argentino in Uruguayem. Že dalj časa se predstavniki obeh držav pogajajo glede dokončne meje, ki teče po Rio de la Plata. V petek 24. pa je Uruguay energično protestiral in zagrozil, da bo umaknil svoje predstavnike na razgovorih, ker, da je argentinska mornarica zasedla otok Punta Bauzá (Timoteo Martinez). Argentinsko mornariško poveljstvo je to odločno zanikalo, pač pa sporočilo, da se je na otoku ustavil le oddelek argentinske rečne policije. Argentina smatra, da otok spada pod njeno oblast, enako seveda Uruguay. Poznejša izmenjava pisem med predsednikom obeh držav je položaj nekoliko raziasnila. Vendar so pogovori za dokončno razmejitev do nadaljnega ukinjeni.

Ing. Ressia, drž. tajnik za prevozna sredstva je objavil, da bo kmalu podpisan zakon, ki bo določil 15.000 milijonov pesov za obnovo in gradnjo pristanišč v Patagoniji. S tem se bo dosegel večji napredek južnega dela države in pa razvoj argentinske trgovske mornarice.

ŽENA IN NJEN SVET

Anica Kralj

Vsakemu svoje

V zanimivem pogovoru v širši družbi smo govorili o preteklih časih in jih primerjali z današnjim.

„Joj, kakšna sprememba!“ je rekel starejši gospod. „Res je veliko hudega zdaj na svetu, a mislim, da se danes človek vendar bolj zaveda svoje vrednosti in zato tudi svoje odgovornosti. Ko gledam življenje mladih družin sem prav vesel. Starši se bolj zanimajo za otroke in tudi med seboj sta zakonca bolj povezana kakor smo bili mi. Ali vendar...“

„No, kar povejte!“ živahno sili vanj mlada gospa.

„Ali vendar,“ nadaljuje gospod, „bojim se, da ti mladi možje potrebujejo poleg družine, poleg ženine družbe še nekaj drugega.“

„Kaj pa?“

„Potrebujejo moške družbe. Da, da mlada gospa. Danes v družbo pride mladi mož redno z ženo, in zato,... zato pogovori niso moški. Resnica je ta, da smo sami med seboj bolj prosti, povemo si bolj prosto tudi neprijetne stvari. Misli se krešejo, odpiramo nove poglede v bodočnost, kritiziramo kar je napačnega. Če sedijo zraven gospe“, se je obrnil do gospe, „smo bolj “fini”, se niti skregati ne upamo, kar je včasih nujno potrebno, celo zdravilno. To so moški pogovori. V njih mož “gre vase”, grebe in premišlja in — raste. Seveda, govorim o resnih pogovorih, ne klepetanju.“

Gospa je poslušala in premišljevala.

—

Morda je stari izkušeni gospod imel prav. Poleg družinskih skrbi in vsakdanjega dela v službi bi starejšemu in mlademu možu pogovor s prijatelji prav prišel. Družina ne bi zaradi tega trpela velike škode. Pametna žena, se tega zaveda, podpira in celo sili, naj gre kar sam. Saj iz izkušnje ve, da mu je to ne samo v oddih, temveč v veliko korist.

Tudi ona ima nekaj od tega, posebno če mož zahaja v družbo, kjer je pogovor resen in zanimiv. Korist pride tako tudi na otroke v eni ali drugi obliki. Tako vsa družina raste in notranje bogati.

Pa tudi če gre mož samo na oddih, da se zvedri, — privošči mu to od srca.

Take ugotovitve bi morale biti vključene že v nevestino “doto”. Prihranile bi si mlade žene marsikatero grenko uro, ko se doma jezijo in dolgočasijo, medtem ko se mož “zabava”. Zato mu pa ob vrnitvi ne prihranijo “dolgega obraza” ali pa pikre očitke, morda celo solze.

To je slab račun. Vzgojile bodo s tolšnim početjem puntarja, ki bo iz jeze šel med prijatelje, ali pa copato, ki bo zaradi ljubega miru pomagal brisati posodo.

—

Tudi ženske čutimo potrebo, da se med seboj pogovarjamo. Izmenjamo si misli, poslušamo izkušnje znank, družinske probleme, ki so našim podobni. To je ženi, posebno mladi, nujno potrebno, ker tudi njo štiri stene in družinske težave stiskajo, posebno pa požirajo ves čas, ki bi ga potrebovala za svojo rast.

Kako to urediti, da bo za vse prav? Velik korak je že to spoznati, do izvršitve pomaga pa medsebojna ljubezen, ki zmore prenesti nekaj ur žrtev.

Šetinc se izmika

V Svobodni Sloveniji smo poročali, da so komunisti doma povsem molčali o zgodovinskih dogodkih, ki so se odigravali na Slovenskem pred 50 leti ob osvoboditvi slovenskega naroda izpod avstro-ogrske sužnosti. Partija se tega pomembnega dogodka ni nikjer spominjala. O njih sta napisala članek publicist Lojze Ude in mesec dni kasneje dr. Janko Pleterski. Objavljena sta bila v ljubljanskem Delu. (Članek dr. Janka Pletarskega objavljamo v celoti v današnji številki.)

Ljudje, ki so tedanji veliki čas sodoživljali, so komunistični tisk prijemali zaradi molka o razpadu Avstro-Ogrske in o osvoboditvi Slovencev. Tako protestno pismo je dobil tudi partijski propagandist Franjo Šetinc, po zadnjem partijskem kongresu tudi član tajništva ZKS. V Delu z dne 22. nov. 1968 pravi, da je dobil od FK (Finka) naslednje pismo: „Današnji časnikarji so premladi in niso doživljali ponižanja, zapostavljanja in preganjanja našega naroda v ranjki Avstriji, ki ga označuje Cankar kot Nation der elften Rangsklasse“ (To je bil najnižji uradniški čin). Razglasitev stare Jugoslavije je bila za Slovence dogodek, ki so ga sprejeli z nepopisnim navdušenjem, s solzami sreče in veselja, saj se jim je uresničil (za tisti čas in takratne prilike) njihov ideal, čeravno je prinesel poznejši razvoj države marsikatero razočaranje in krivico.“

Šetinc pravi, da bi „tovariš Fink iz Ljubljane rad vedel, zakaj niso časnikarji posvetili temu datumu nobene besede. Bi bil to šovinizem ali bi bilo v nasprotju z današnjim družbenim redom?“

Na Finkovo pismo je Šetinc odgovoril kot zgrajen komunistični propagandist tako, da partiji ni povzročil nobene škode. Finkovo vprašanje o razbitju Avstrije in o osvoboditvi slovenskega naroda je sploh prešel, odnosno dejal samo to, da je Delo objavilo Udetov članek „29. oktober 1918“, nato pa je govoril o 50-letnici bojev za severno mejo in ne o pomenu slovenske narodne osvoboditve. Boj za severno slovensko mejo, do katerega je moglo priti samo po zrušenju stare Avstrije in ustanovitvi Države Slovencev, Hrvatov in Srbov, je po Šetincu „še pomembnejši dogodek, ker je zakoličil meje slovenske domovine. Če tega ne bi bili storili, bi kljub ustanovitvi Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev ostalo le bore malo slovenske zemlje v novi državi. Medtem, ko je Narodni svet v Ljubljani verjel, da bodo „zavezniki“ pravično začrtali meje Slovenije, so italijanske čete prišle do Vrhnike, pa tudi Maribora in Prekmurja so se hoteli polastiti. Zato se mi zdi čisto prav, da smo obletnici bojev za severno mejo posvetili našo pozornost in spomin. S tem smo dali vsaj skromno priznanje tudi bojevnikom za slovensko zemljo in slovensko besedo. Iz tega dejanja kot tudi iz napredne slovenske miselnosti od Trubarja do Cankarja je kasneje črpal nove in nove moči narodnoosvobodilni boj slovenskega naroda s komunistično partijo in Osvobodilno fronto.“

Tako partijec Šetinc slovenski mladini zamolčuje najvažnejši zgodovinski dogodek slovenskega naroda: narodno osvoboditev, ustanovitev prve slovenske vlade, organiziranje prve slovenske narodne vojske in omenja samo naslednje dogodke, ki so samo posledica razbitja stare Avstrije in osamosvojitev slovenskega naroda, t. j. boje za severno slovensko mejo. In nazadnje še priključi k vsem prejšnjim slovenskim narodnoosvobodilnim bojem, ki s komunizmom niso imeli prav ničesar skupnega in pri katerih ni sodeloval niti en slovenski komunist, še komunistično partijo ter OF z njeno revolucijo pod sovražno okupacijo.

Davek za zasebne kmete

Vprašanje kmetov in kmetijskih posestev je napravilo dolgo in krivuljasto pot v komunističnem režimu od leta 1945 do današnjih dni. Po prvih poizkusih po končani revoluciji, da bi zginila zasebna kmetijska posestva je v tej dolgi poti prišlo do zakona, ki priznava obstoj zasebnih kmetij in tudi določa način obdavčenja zasebnih kmetov. Kot podlaga za obdavčenje ostane še naprej katasterski dohodek, izjema je le gozd, ki je obdavčen po vrednosti poseka. Zemljišča so razvrščena v skupine katasterskih občin za katere so določene enotne najnižje in najvišje okvirne stopnje prispevka. Pri razvrščenju zemljišč spremembe zakona predpisujejo, da je upoštevati relief, kakovost tal, oddaljenost trga in njegovo kupno moč ter prometne zveze.

Po treh kriterijih bodo zemljišča razvrščena v štiri skupine katasterskih občin. V prvo skupino pridejo ravna do blago nagnjena zemljišča, kjer je možno uporabljati težko mehanizacijo; prav tako je značilno, da so v tej skupini dobre komunikacije in dobri tržni pogoji. V drugo skupino se razvrstijo blago valovita, gričevnata zemljišča z manjšimi nadmorskimi višinami, kjer je možno uporabljati težjo mehanizacijo; tržni pogoji so razmeroma dobri. V tretjo skupino sodijo hribovita območja z večjimi višinami naselij, kjer je možno uporabljati lažjo mehanizacijo. V četrto pa gorata območja.

Možne so pa tudi različne kombinacije. Če so v območju z ugodnim reliefom tla slabše kakovosti (kamnita, preplitva, močvirnata) ali slabše tržne razmere, se katastrska občina razvrsti za eno do dve skupini nižje. V primerih pa, ko vsa zemljišča posamezne katastrske občine v pogledu reliefa ali v pogledu tal niso izenačena, se razvrstijo v kategorijo, v katero sodi večji del obdelovanih površin.

Občine pripravijo predloge za razdelitev njihovega območja na posamezne skupine katastrskih občin po pravkar našetetih kriterijih. Te predloge pa je treba uskladiti s predlogi pristojnih republiških organov.

Občinske skupščine lahko predpišejo za posamezne skupine katastrskih občin stopnje občinskega prispevka od kmetijstva v naslednjih mejah: za prvo skupino od 25—42%; za drugo skupino od 17—29%; za tretjo skupino od 10—20%; za četrto skupino od 3—12%.

V primerih, ko so v posamezni skupini večje razlike v pogledu reliefa, zemljišča in tržnih pogojev, lahko občinska skupščina za del katastrskih občin iste skupine določi v mejah za skupino predpisanih stopenj posebne stopnje. Vendar pa v eni skupini lahko predpiše največ dve različnji stopnji. V okviru določenih najnižjih in najvišjih stopenj pa se bodo občine prosto odločale za progresivno ali proporcionalno obdavčitev katastrskega dohodka. Lani je imelo v Sloveniji 32 občin proporcionalne, 28 občin pa progresivne stopnje.

Olajšave socialnopolitičnega značaja, to je za kmečke družine z večjim številom otrok (nad 3) ali z dela nezmožnimi člani, so ostale nespremenjene.

Razširjenje pa so olajšave za tiste davčne zavezance, ki nimajo za delo sposobnih družinskih članov. V bistvu gre za primere, ko so na posestvu ostali samo stari ljudje. Če v takih primerih dohodek na posestvo ne presega 4.000 din letno se zniža prispevek za 50%. Po sedanjih predpisih se omejuje tudi dosedanja popolna oprostitev za zemljišča, ki so jih dali zasebni kmetje v zakup delovnim organizacijam za najmanj štiri leta. Taka oprostitev se ne prizna več v primerih, če delovna organizacija prepusti tako zemljišče z zakupom ali kooperacijsko pogodbo v izkoriščanje lastniku zemljišča. Oprostitev velja samo, če v kooperacijski pogodbi delovna organizacija sodeluje pri dohodku z več kot 50 odstotki. Po sedanjih predpisih še naprej velja splošna oprostitev za davčne zavezance, ki imajo do 200 din osnove letno, občine pa lahko oproste prispevka zavezance, ki imajo 200 do 500 din osnove. (Novost pa je v tem, da je urejanje oprostitev za višinske kraje v celoti prepuščena občinam. Za zavezance v hribovitih in goratih krajih je uvedena posebna olajšava za primere, ko vlagajo sredstva v preusmeritev gospodarstva ali pa v preureditev stanovanjskih prostorov v turistične namene, kar naj bi vplivalo na višjo raven na teh območjih.

Goršetova razstava v New Yorku

Na Madison Aveniji v New Yorku, na Aveniji umetniških galerij, ki se tu vrste, kar ena za drugo se nam je v petek, 10. januarja 1969, ob 7 zvečer mojster Gorše predstavil s samostojno razstavo (in to že drugo odkar je v New Yorku) v Galeriji Internationale. G. Rudi Večerin je dejal, ko je odpiral razstavo in pozdravljal številne slovenske in ameriške prijatelje, da ne samo mojster Gorše, ampak si tudi slovenska skupina v New Yorku lahko šteje v čast lepo pripravljeno razstavo. Poudaril je med drugim, da ta razstava nekoliko kasno, vendar pa dostojno pomaga praznovati 70-letnico mojstrovega življenja in 40-letnico njegovega umetniškega delovanja.

Iz umetniško pripravljenih vabil (vsako vabilo je nosilo reprodukcijo mojstrove umetnine, tiskane na bakrenem papirju in z njegovim podpisom), smo vnaprej zvedeli, da bo to razstava religiozne plastike.

Šušljalo se je, da se je mojster zadnje mesece marljivo pripravljal na razstavo. Radovednost me je torej gnala videti, kaj ima kipar Gorše novega.

Veliko razstav sem že videl, in če Bog da, mnogo jih še bom. Izbrusil sem si okus in nisem z vsem, kar na prvo roko zadovoljen. Odkrito pa morem reči, da tako okusno razporojeno razstavo v dveh obsežnih in smotrno osvetljenih sobanah že dolgo nisem videl.

Goršetovo delo poznam, saj sem ga vzljubil že kot študent v Ljubljani; v zdomstvu pa še toliko bolj, ko naju je združevala ista usoda. Vem za njegova prva dela, ki jih je ustvaril v Ameriki, tako za drobnarijo, kot za monumentalno plastiko; presenetila me je njegova iznajdljivost. Ko je začenjal ustvarjati v novi tehniki-orešec, vem, da sem bil prav tako notranje zadovoljen, kot on sam.

Sedaj pa k razstavi sami! V celoti je vsega skupaj 27 kosov. Prevladuje orešec, v katerem izstopata Sv. Ciril in Sv. Metod, dve monumentalni plastiki. Mojstrova globoka religioznost je dala iz sebe vse, kar je pač mogla. Morda bo umetnostna zgodovina sodila pozneje drugače, osebno pa občutim Goršetovo delo, kot moderno gotiko. Vse nepotrebno, vse zunanje je odmišljeno — ostaja samo duh, ideja, lepota, ki je shrepenela na potu navzgor, k Bogu. Umetnik je prekosil samega sebe v „Dušah“. (tudi orešec v plastiki in snovi, je samo duh.)

Že par let sem, smo na Goršetovih razstavah pogrešali les. Za to pot nas je bogato poplačal. Kar pet različnih kosov (od teh par v precejšnjih merah) kaže, kako zelo mu je pokoren tudi les. Dekalog (Mojzes) izstopa, Adam in Eva privlačujeta, in je težko reči kaj je boljše.

Goršetov tolčen baker povsod, predvsem zadnji čas, vzbuja zanimanje. Cela vrsta plaket, ki so razstavljene, nam kaže, kako bogat je mojster v idejah in kako spreten, ko jih oživlja v bakru.

Razstava je bila zame lepo doživetje. Bogat večer, v kamnitem zatišju New Yorka... In to je bil obenem tudi lep slovenski večer... Bog nam daj še mnogo takih!

Rudi Večerin

BESEDA MATERINA: O kolika blagodat človeku od Boga! Slika lica materinega, glej, kadar je v grobu, ugasnila ti je. Toplota, lepota in dobrota materine besede šumi do groba v ušesu in se ne razgubi. Zato, ker je tudi sveto materino obličje le od mesa in mora preiti in ker je le beseda nesmrtna, od duše, ki umrla ne bo. O moj Bog! Kako naj se ne prečudim, da so vendar mojega rodu ljudje, učeni, pošteni, dobri in pametni, pa materino govorico pozabiti morejo, se je sramovati hočejo, pa se s tem svetega spomina rodne matere kakor apostol Peter Učenika svojega zatajiti ne boje!...

Bogu hvala in čast! Mene ta in taka slabost vse žive dni ni nikoli obšla. Noben ptič, ne slavec ne škrjanec ne kos ne sinica ne čuk svoje više trdovratneje niso znali, kakor pa sem jaz svoj domači jezik ljubil, častil, imel in umel in ga le predolgo in premnogo po svetu tako težko kakor domačega testa kruh pogrešal in stradal!

(Ivan Pregelj, Zdravnika Muznika štiri vigilije)

KOROŠKA

O koroški narodni pesmi

Zgodovinsko društvo za Koroško je izdalo kot 62. zvezek dve razpravi o raziskovanju koroške ljudske pesmi, eno o nemški, drugo o slovenski, pod naslovom „Beiträge zur Volksliedforschung in Kärnten“ (Doprinosi k raziskavanju koroške narodne pesmi) von Karl M. Klier und Ivan Grafenauer, Verlag des Geschichtsvereines für Kärnten; cena knjige znaša 150 šilingov.

Na prvem mestu je obširna študija „Božične pesmi in pastirske igre na Koroškem“; napisal jo je znani strokovnjak na tem področju Karl M. Klier. Iz najstarejših virov je zbral melodije in besedila šestdesetih pesmi v sledečih skupinah: advent, oznanjenje, 4 pesmi; iskanje prenočišča, 1 pesem; angelski klic, 5 pesmi; k jaslicam, pri jaslicah, 22 pesmi; pastirske igre, 7 pesmi; pripovedne, 12 pesmi; razmišljujoče, 4 pesmi; novoletne, 2 pesmi; trije kralji, 2 pesmi; ime Jezusovo, 1 pesem.

Z znanstveno natančnostjo je pri vsaki pesmi navedeno, kdo jo je pel, kdo zapisal, kje je pesem razširjena, kako je melodija zgrajena in pojasnjene manj znane besede.

Za nas mnogo bolj zanimiva je druga razprava. Napisal jo je sedaj že pokojni († 29. 12. 1964) član Slovenske akademije znanosti koroški rojak dr. Ivan Grafenauer: Über die Stellung der kärntnerslowenichen Volksieder zum Volkslied der übrigen Slowenien (Odnos koroškoslovenske ljudske pesmi do ljudske pesmi ostale Slovenije).

V uvodu, ki ga je napisal Leopold Kretzenbacher (München), zvemo zgodovino tega spisa: to je pravzaprav seminarsko poročilo, ki ga je Grafenauer imel pri prof. Vatroslavu Jagiću za časa svojega študija na Dunaju l. 1903. Pisateljev sin dr. Bogo Grafenauer (Ljubljana) je delce našel v očetovi zapuščini in ga izročil Slovenski akademiji znanosti in umetnosti. Za to izdajo je isti dr. Bogo G. napisal obširne pripombe, dvorni svétnik dr. Fr. Koschier (Celovec) pa prevedel v razpravi navedene slovenske pesmi na nemško.

Ivan Grafenauer najprej navede zbiratelje slovenskih ljudskih pesmi na Koroškem. To so: Štanko Vraz, Urban Jarnik in Matija Majar. Obširneje in kritično se bavi s Scheiniggovo zbirko „Narodne pesmi koroških Slovencev“ (Ljubljana, 1889) in pa z zbirko „Slovenske narodne pesmi“, ki jo je za ta čas izdajal dr. Karel Štrekelj. Nato pa vzame za primerjavo nekaj pripovednih pesmi, npr. o Kralju Matjažu (Liepa je krona vogerska), o detomorilki (En kozarič ovce pase), Marija in brodnik, o dveh rožah na grobu (v Podjuni znana „Eno drevce mi je zrasvo“), zatem pa tudi nekaj poskočnic.

Kot dr. Bogo G. v prvi pripombi pove, je to delo v marsičem zastarelo. Ima pa svoj pomen še vedno zaradi snovi, ki jo načenja, in pa za pisatelja samega, ki je že kot študent tu nakazal mnogo problemov, h katerim se je pozneje še vračal in jih skušal rešiti. To njegovo prizadevanje lepo osvetljujejo pripombe, ki delo spremljajo.

N. T. Dr. F. C.

Načela našega dela

Izjava dr. Erika Prunča, predsednika Krščk. kulturne zveze Našemu Tedniku v Celovcu, 19. 1. 1969

„Govorite resnico drug z drugim; na svojih sodiščih sodite pravično, z iskreno ljubeznijo do miru! Nihče naj ne izmišlja v svojem srcu nič hudega zoper svojega bližnjega...“ (Zah 3, 16-17). „Če boste v mojem nauku vztrajali, boste zares moji učenci; spoznali boste resnico in resnica vas bo osvobodila“ (Jan 8, 3, 31-32). „Govorite torej vsak s svojim bližnjim resnico, ker smo udje med seboj“ (Ef 4, 24). „Če se jezite, nikar ne grešite“ (Ps 4, 5) „in sonce naj ne zaide v vaši jezi“ (Ef 4, 26).

Opasati si torej hočemo ledja z resnico (Ef 4, 24), ko skušamo prve plahe korake, ko delamo prve načrte za delo v prid naše skupnosti, kajti medsebojna ljubezen in neprizanesljiva resnica sta prvi podlagi življenja v družbi, v kateri živimo. „Kdor namreč svojega bližnjega naskrivaj obrekuje, tega uničim (Ps 100, 5), govori Gospod.

To sem imel tudi v mislih, ko sem se na občnem zboru KKZ zavzemal za to, da bi morala biti odkritost v naših medčloveških odnosih — tako v okviru naše narodne in svetovnonazorske skupnosti kot tudi preko nje — vodilo vsega našega dela. Poudarjal sem in ponovno poudarjam, da bomo morali združiti čim večjo trdnost v sebi s čim večjo iskrenostjo do drugih, do njihovih stališč in prepričanj, kajti „vsakdo pridi v svojih mislih do popolnega prepričanje, „vse pa, kar ni iz prepričanja, je greh“ (Rimlj 14, 5, in 23). To stališče naj nam bo tudi vodilo v vseh borbah za načela.

Ravno s tem pa, ko zastopamo odprto, vedno za dialog pripravljeno stališče do ljudi in skupin z drugimi načeli, si izrecno zagotavljamo tudi pravico do našega, krščanskega in slovenskega stališča in načela. Spoštovanje do prepričanja svojega bližnjika nam šele zagotavlja popolno svobodo našega mišljenja in popolno svobodo dela, ki temelji na teh prepričanjih. Zato se bomo zavzemali za združevanje tega, kar je združljivega, in za strogo ločitev tega, kar se ne da združiti. Veselimo se vendar naše drugačnosti in diferenciranosti, kajti plodovita napetost med nasprotji šele ustvarja tisto vzdušje, v katerem lahko rastejo prave osebnosti. To naj bo naš demokratični model sodelovanja v narodnem svetovnonazorskem oziru.

Novice iz Slovenije

Vojaška služba žensk. Poslanci Slovenske republiške skupščine so 8. januarja razpravljali o predlogu zakona o vojaški obveznosti, ki ga je decembra pripravila zvezna skupščina. Predvsem so bili mnenja, naj bi vse vojaške zadeve urejal en zakon, ne pa dva. Po sedanjem stanju naj bi imeli zakon o narodni obrambi ter zakon o vojaški obveznosti. Obstoj dveh zakonov prinaša nepotrebne nejasnosti.

Najvažnejša novost, ki jo prinaša predlog zakona o vojaški obveznosti je ta: vse ženske, ki so starejše od 19 let in mlajše od 40 let bodo morale služiti v rezervni sestavi oboroženih sil. Kot vojaške obveznike, bi jih lahko tudi v mirovnem času klicali na vaje in razporejali na mesta v teritorialni obrambi.

Ta določba zakona pa ni jasna, ker nikjer ni govora o poprejšnji usposobitvi žena za služenje vojske.

Moderniziranje železnic. Tudi v Sloveniji je ta problem pereč. Najbolj kritično je stanje na tako imenovani goriški progi med Sežano in Jesenicami. Obseg prometa na tej progi, ki je znašal leta 1954 pol drugi milijon ton se je zmanjšal več kot za desetino. Proga ne ustreza sodobnim zahtevam. Treba jo bo modernizirati ter doseči sporazum z Italijo o oživitvi mednarodnega prometa med obema Goricama. Za modernizacijo proge bi bilo potrebno skoraj 40 milijonov dinarjev. Prav tako se pojavljajo težave z novo progo Presnica-Koper, ki obratuje sedaj kot industrijski tir koprske luke. Proga ne dosega predvidenega prometa. Zgrajena je bila z denarjem slovenskega gospodarstva. Sedaj bi bilo treba vložiti vanjo dodatne investicije.

Cementa primanjkuje. Čeprav v l. 1968 cement ni bil tako hudo kritični gradbeni material ga je ponekod vendarle primanjkovalo. Večkrat so podjetja in zasebniki zamanj iskali cement v trgovinah. Vse kaže, da bo v letu 1969 ponekod primanjkovalo cementa, zlasti spomladi in jeseni, ko je gradbena sezona na višku. V Sloveniji računajo da bodo dobili iz Trbovelj, tako kot vsa leta okrog 220 tisoč ton in iz Anhovega okrog 100 tisoč ton cementa. Poleg tega pa iz bližnjih cementarn (Umag, Pula itd.) še kakšnih 60 tisoč ton. Skupno bo imela slovenska Republika za leto 1969 iz domačih virov približno 380 tisoč ton cementa. Računajo pa da bo potrošnja precej večja. Gradbena podjetja so prijavila potrebe po 240 tisoč tonah, za široko potrošnjo pa bo treba vsaj 200 tisoč ton. Predvidevajo primanjkljaja od 60 do 80 tisoč ton, ki ga bo treba uvoziti iz Madžarske, ČSSR, Romunije, itd.

Kleče postajajo srce energetskega omrežja Slovenije. V letu 1968 je Slovenija dobila štiri elektro-energetske objekte. Z začetkom obratovanja treh novih elektrarn se je preskrba Slovenije bistveno zboljšala. Z začetkom obratovanja toplarne Ljubljana (64 MW) termoelektrarne Trbovlje II (125 MW) in hidroelektrarne Srednja Drava (124 MW) se zmogljivost vseh elektrarn Slovenije poveča za dobrih 40%, od 700 na 1000 megavatov.

Razdelilna transformatorska postaja Kleče je bila leta 1954 grajena kot prvo vozališče nastajajočega 110-kilovoltnega prenosnega omrežja in kot glavni napajalni vir za Ljubljano in širšo okolico, in sicer s skromno zmogljivostjo 20 MW. Pozneje so zmogljivost Kleč povečali na 93 MVA, zdaj pa je povečana na 243 MVA. Novozgrajeni del obsega orjaški transformator 220/110 kilovoltov, ki ga je v najsodobnejši konstrukciji dobavila tvrdka ASGEN iz Milana z zmogljivostjo 150 MVA. Hkrati so ustrezno povečali stikališčne in merilne naprave ter ojačili naprave v 110-kilovatnem območju, ker teče zdaj celotna proizvodnja toplarne Ljubljana, glavni del proizvodnje TE Trbovlje II in največji del proizvodnje TE Šoštanj skozi zbiralnice v Klečah. Po drugi strani pa je na Kleče neposredno priključena železarna Jesenice s celotno industrijo Kranja in Ljubljane, vse to v glavnem po 110-kilovoltni napajalni napetosti.

Po končani prvi fazi gradnje nove razdelilne transformatorske postaje Kleče bo kmalu sledila druga faza s priključitvijo 220-kilovoltnega daljnovoda Kleče-Divača in s postavitvijo še enega orjaškega transformatorja 220/110 kilovoltov enake zmogljivosti. Tako bodo Kleče postale srce energetskega omrežja Slovenije, od katerega bo odvisna brezhibna preskrba velikega dela Slovenije z električno energijo.

Nov rekord v Bohinju. Na petnajstem mednarodnem tekmovanju v smučarskih tekih so se zbrali tekmovalci in tekmovalke 15 držav. Slovesna otvoritev je bila v hotelu Zlatorog 10. januarja. Tekmovalcev je bilo sto trinajst. V teku na 15 km je bil zmagovalec Bolgar Pančov.

V **Narodni galeriji** je bila 22. decembra zaključena razstava „Umetnost XVII. stoletja na Slovenskem". Zadnje vodstvo po razstavi je imel decembra dr. Emilijan Cevc.

Peter Skvarča na vrhu Aconcague

Te dni se je vrnil z Aconcague (6959 m) kamor je bil poslan od buenosaireške univerze v znanstveni misiji naš rojak, član Slovenskega planinskega društva in znani plezalec, Peter Skvarča.

To je prvi Slovenec, ki je z uspehom opravil to zahtevno planinsko dejavnost. Pred njim je hotel postaviti ta slovenski rekord že staronaseljeni slovenski duhovnik, rajni g. Kastelic, ki pa zahtevam te gore ni bil kos in je podlegel njenim višinam.

Spričo izrednih uspehov slovenskih gornikov v Argentini je bilo pravzaprav čudno, da se doslej nihče ni lotil Aconcague, ki je zaradi njene ameriško rekordne višine vabljivi cilj vsakega planinca. Po drugi strani, njena klasična ruta niti ne predstavlja kakih posebnih planinsko tehničnih problemov. Pot leze nevzdržno v višino po zdolgočasenem grušču in pod sončno pripeko, ne da bi nudila kako privlačnejšo spremembo v plezariji. Lete skriva pobočje z druge plati. Pač pa ne ostane v nobeni smeri gorohodcu po Aconcagui prihranjen problem višine.

Čim više v zemski atmosferi, tem manjši je zračni pritisk in tem manj kisika prejema človeški organizem pri vdihavanju. Spočetka si sam pomaga s hitrejšim bitjem srca in pospešenim vdihavanjem in izdihavanjem; tudi s porastom rdečih krvnih telesc, ki jih v višinah organizem spontano producira v povečanem številu. Višina 4800 metrov pa je mejna črta za samoobrambne sposobnosti organizma, ki zahteva predhodno in postopno aklimatizacijo na redkejši zrak. Z vzpenjanjem v nadaljnje višine pa se ohranja organizem že s trošenjem lastnih rezerv in vzdrži čim višje tem manj časa v višinskem ozračju. Višina 7200 metrov velja kot vrhunska meja vzdržljivosti in je aklimatizacija že nemogoča, obstanek človeka v njej pa omejen le na kratek čas brez umetnih pripomočkov, kot so kisikove maske. Tudi povzroča bivanje v višinskem ozračju refleksne motnje: človek vidi privide, sliši glasove, zamenjuje vizije in podobno; v dobri veri, stori neverjetne nespametnosti, zablodi, tudi um se mu omrači, lahko tudi oslepi in še mnogo drugega, čeprav v normaliziranem ozračju potem spet povsem okreva. Rajni g. Kastelic pa je, žal, v takem stanju verjetno zamenjal višino z nižino, zašel v napačno smer — in ostal tam.

Medtem so znanstveniki že mnogokaj tega dognali na tem področju in je takih nesreč vse manj.

Peter Skvarča, ki je nasploh dobro streniran gornik in odličen plezalec, se je očitno tudi za višine dobro prej pripravil, pa je ne samo lahko izvršil svoje znanstveno poslanstvo na Aconcagui, temveč se je vzpel prav do vrha in s tem presegel dane napotke.

Vendar niso višinski problemi bili vzrok, da se naši planinci niso prej ozrli po Aconcagui. Pojasnilo je temveč iskati v tem, da se rekrutirajo naši najboljši gorniki iz bariloških in buenosaireških Slovencev, ki jim je nekako jug že z navade bolj pri roki kot sever argentinske dežele. Zato so doslej usmerjali svoje dejavnosti prvotno na bariloški gorski kompleks, kasneje pa na Patagonski kontinentalni led. Čudno pravzaprav je, da se med mendoškimi Slovenci doslej ni našel kdo, ki bi ga zamikala kraljica njihovih gora. Pomembnejši uspeh v mendoških gorah sta od Slovencev dosegla brata Peter in Jure Skvarča, ko sta opravila prvenstveni vzpon po južni steni na Nevado del Plata (6200 m).

Petru Skvarči iskreno čestitamo k njegovi storitvi! Kaj več o njegovem pohodu in udejstvovanju na tej turi bomo objavili v naslednji številki našega lista.

dp

Vsak teden ena

NEBO

Josip Murn-Aleksandrov

Nebo, nebo
in neskončna, brezmejna ravan!

Pijano oko
žari in iskri
in upija ta svet prostran.

Horizont molči.
Od neba sem mrak hiti...
le še tam iz daljave
v te proste širjave
brezmejno prost nekdo beži.

SLOVENCI V ARGENTINI

BUENOS AIRES

Sestra Katarina Komar, hčerka univ. profesorja dr. Milana Komarja, je napravila v petek, 24. t. m. v noviciatu Hčera Marije Pomočnice (salezijank) v Moronu redovne zaobljube. Naj jo vodi Bog pri njenem vzvišenem poklicu.

Poroke. Dne 25. januarja t. l. sta se v župni cerkvi v San Andresu poročila Gregor Verbic in Gabrijela Potočnik. Za priči sta bila ženinova mati ga. štefka Verbiceva in nevestin oče g. Gabrijel Potočnik. Pri poročni sv. maši, ki jo je daroval č. g. Primož Langus, je pel sanmartinski pevski zbor pod vodstvom g. Vinka Klemenčiča.

Pri Indiharjevih v San Justu so obhajali dvojno poroko:

Stanko Indihar se je poročil z Varo Azucena. Za priči sta bila g. Matko Indihar in Mihaela Garialde de Rodriguez. Poročil ju je sanjuški župnik Mons. José Marcón.

Lado Indihar se je poročil 11. jan. v cerkvi Marije Pomočnice v Ramos Mejía z Bernardo Burgar. Priči sta bila ga. Indihar Ana in g. Valentin Burgar. Mladi par je poročil Rev. Janko Mernik.

Novoporenčencem toplo čestitamo.

Družinska sreča

V družini dr. Petra Ranta in gospe Regine roj. Lesar. so 13. t. m. dobili sinčka. Na ime Marko Aleksander ga je 25. t. m. krstil njegov stric dr. Jože Rant v župni cerkvi sv. Družine v Haedo. Botrovala sta notar Jože Lesar in njegova gospa Alojzija.

V nedeljo, 26. januarja je bil v Ituzaingó v župnijski cerkvi, kjer deluje prelat Franc Novak, krščen Anton Martin Rode, sin Antona Rode in Ivanke roj. Mali. Krstil je župnik Gregor Mali. Botrovala pa sta: g. Alojzij Mali in gospa Mara Steinhaus roj. Rode.

MENDOZA

Pravljična igra „V kraljestvu palčkov" na našem odru v Slovenskem domu

Mendoški šolski tečaj je svoje šolsko leto končal z obiskom Miklavža, kakor smo že poročali. Ker je pa bil obisk združen s programom, ki je bil posvečen visokemu obisku in obdarovanju, je bila otroška predstava, ki so jo pod vodstvom g. Rudija Hirscheggerja pripravili naši otroci iz slovenskega šolskega tečaja za sklep šolske dobe, preložena na nedeljo 19. januarja. Pripravili so nam prisrčno igrico „V kraljestvu palčkov" s sodelovanjem vseh naših najmlajših, tudi tistih, ki k tečaju hodijo samo „poslušat" in prepevat. In prav ti so nas s svojo prisrčno iskrenostjo najbolj ganili.

Predstava zasluži brez dvoma, da jo uvrstimo med naše pomembne kulturne prireditve mendoškega slovenskega življenja! Če je namreč pri doraščajoči mladini opažati zadnje čase neko „popuščanje" v zanimanju in ljubezni za „naše" vrednote, pa je podoba, da utegne biti novi rod, ki se zdaj poraja, „dostopnejši" za to, čeravno računamo z dejstvom, da otroka nastopnje na odru i. p. že samo po sebi zanima, prav tako pa seveda — njegov „pravljični" svet! Upravičeno bi tudi človek pričakoval pri teh najmanjših težav z jezikom, z izreko, pa tega v našem primeru nismo mnogo opazili. Igrica je zares ubrano, živahno tekla, brez zadreg in zatikanja.

Vsem, ki so igro tako uspešno postavili na oder, vse priznanje in naša zahvala.

Vsi odrasli, zlasti seveda starši, so se vabilu k igri obilno odzvali in napolnili dvorano.

Po končani predstavi so bili otroci pogoščeni s pecivom in sladko pijačo.

Bb.

ARGENTINA

V Mar del Plati bodo zgradili novo Univerzitetno mesto. Tako je napovedal guverner province Buenos Aires, general Imaz.

Rektorji posameznih državnih univerz, so bili v torek 28. t. m. sprejeti pri predsedniku Onganíi. Vsak mu je poročal o delovanju svojega vseučilišča v preteklem letu in o načrtih za bodoče.

Ivan Cankar

Greh

Toplo je bilo, in sneg se je tajal na strehah; kapalo je dol, in kaplje so se lesketale v soncu. Po cestah so hodili lepo oblečeni mestni ljudje.

Mati je prišla prezgodaj pred šolo. Na velikem prostoru je bilo še vse mirno; okna visoke hiše so se bleščala, in včasih se je začul glas učitelja, ki je govoril z rezkim in zvenečim glasom.

Od daleč je bila prišla mati; iz vasi je prišla, ki je bila dobre štiri ure od mesta. Njeni škornji — moški škorenji, ki so segali do kolen — so bili vsi blatni; tudi krilo je bilo oškropljeno — široko kmetiško krilo z zelenimi rožami. V desnici je imela mati dežnik in veliko culo, ki je prinesla v nji srajce in par novih škornjev za Jožeta; v levici pa je držala velik robec in v vozlu je bila shranjena desetica, ki jo je bila prinesla za Jožeta.

Mati je bila trudna in lačna, kupila si ni zjutraj nič kruha, zato da je ostala tista desetica cela. Noge so jo bolele, in kašljala je; njen obraz je bil suh, globoke jame so bile v licih. Hodila je po trgu počasi gor in dol in je gledala na okna, ki so se bleščala, kakor da bi bila pozlačena.

V šoli je zazvonilo; zvonilo je dolgo, in nato je nastal šum in ropot. Iz velikih vrat se je usulo vse polno študentov; najprvo tisti mali iz nižjih razredov — kričali so in se podili po trgu; za njimi večji študenti — stopali so bolj resno in visoko.

In prišel je tudi Jože v gruči veselih tovarišev.

Ugledal je mater — zelenorožasto kmetiško krilo, visoke blatne škornje, rdečo jopo, na glavi pisano ruto, prevezano zadaj, in veliko culo in nerodni dežnik.

„Ali ni to tvoja mati?" ga je vprašal tovariš.

„To ni moja mati!" je odgovoril Jože.

Sram ga je bilo zelenorožastega kmetiškega krila, visokih škornjev, rdeče jope in rute in dežnika in velike cule; v tej veliki culi so bile njegove srajce, ki jih je šivala mati ponoči, in so kapale njene solze nanje.

Skril se je v gručo in je šel mimo.

Mati pa je stala in je gledala s skrbnimi očmi. Kmalu je šum prenehal, samo po malo so prihajali študenti iz šole; potem je zazvonilo, in vse je bilo spet tiho.

Že se je mati napravila, da bi šla na stanovanje Jožetovo in da bi tam čakala nanj. Ko je storila par korakov, se je spomnila, da se je morda zamudil kje v šoli, in se je vrnila in je čakala.

Noge so jo bolele; naslonila se je ob zid in je gledala gor na okna, ki so se bleščala v soncu; čakala je do poldne. Opoldne je zazvonilo v šoli in tudi zunaj je zazvonilo; od vseh strani so se oglasili opoldanski zvonovi. Zašumelo je spet, in iz šole so se usule goste gruče. Mati je prišla bliže, čisto blizu k velikim vratom in je iskala Jožeta. Ni ga bilo. Vse je zopet utihnilo; prihajali so samo še učitelji, bradati, resni, in so se ozirali nanjo.

Zaskrbelo jo je v srcu; prestrašila se je in prišlo ji je na misel, da leži morda zelo bolan doma in da čaka nanjo, da kliče svojo mater. Hitela je na stanovanje in noge so se ji tresle.

Jože je bil doma; sedel je za mizo in je imel knjigo pred sabo. Ko je odprla duri, je takoj vstal in ji je prišel naproti.

„Kdaj pa si prišel?"

„Ob enajstih."

„Kaj me nisi videl, ko sem te čakala?"

„Nisem Vas videl!" je odgovoril Jože.

Popoldne sta šla po mestu, po lepi cesti; vse hiše na desni strani so se praznično svetile; svetle kaplje so padale od žleba in so tolkle ko se je vračala domov. Tiščal se je blizu k nji in jo držal za roko. Pri srcu mu je bilo, da bi se skril in da bi zajokal naglas. Srečavali so ga tovariši, in tudi tisti tovariš ga je srečal, ki ga je bil vprašal pred šolo: „Ali ni to tvoja mati?" Jožeta ni bilo več sram — zaklical bi naglas: „Glejte, to je moja mati!"

Hodil je zraven matere, na njegovi duši pa je ležal greh in ga je tiščal k tlom, tako da so bile njegove noge trudne in težke. Hodil je zraven matere kakor Judež zraven Kristusa.

Zunaj mesta se je poslovila, in Jože se je bil namenil, da bo pokleknil in da bo skril glavo v njeno krilo: „Mati, zatajil sem vas!" Toda ni pokleknil. Ko je bila mati že daleč, je zaklical za njo: „Mati!"

Mati se je obrnila.

„Zbogom, mati!" je zaklical, in tako sta se ločila. Od daleč je še videl, kako je hodila mati počasi po blatni cesti; njeno telo je bilo sključeno, kakor da bi nosila na ramah veliko breme.

Jože je šel domov in je sedel v kot na veliko culo, ki jo je bila prinesla mati, in je zakril obraz z rokami in je zajokal.

Greh je ležal na njegovi duši, in vse solze ga niso mogle izprati; zdrknile so ob njem kakor ob trdem kamnu...

Dolgo je od tega, in greh leži na njegovi duši težak in velik kakor prvi dan, in tako je zdaj njegovo življenje vse polno žalosti in trpljenja.

Ustanovitev Jugoslovanske države 1918

ZA NAŠE NARODE NAJPOMEMBNEJŠI NASLEDEK PRVE SVET. VOJNE

Za Slovence in vse druge jugoslovanske narode je najpomembnejši nasledek prve svetovne vojne ustanovitev jugoslovanske države. Ustanovitev takšne države, ki je obenem pomenila razbitje habsburške avstro-ogrske monarhije, ni bila med vojnimi cilji antantnih držav in je v določenem smislu izraz nepredvidenega razvoja v značaju vojne in novih kvalitet v mednarodnih razmerjih.

Misel o ustanovitvi skupne države južnoslovanskih oz. jugoslovanskih narodov je pri le-teh navzoča že iz 19. stoletja. Posebno močno spodbudo dobi ob balkanskih vojnah, ko je končno odstranjena oblast Turčije na vsem ozemlju teh narodov. Hkrati pride spričo spopada med Srbijo in Bolgarijo zate misli na tak način, da Bolgari iz nje radi vardarske Makedonije do zožitve izpadejo. Jugoslovanska misel dobi v tem času predvsem značaj prizadevanj za zrušitev oblasti po Turčiji še drugega imperija, ki je dotlej imel v svojih državnih mejah zahodni del jugoslovanskih narodov, Slovence, Hrvate in del Srbov, za odstranitev oblasti Avstro-Ogrske. Vendar ne v politiki srbske države (in še manj črnogorske) ne v politiki strank jugoslovanskih narodov v mejah habsburške monarhije v tem času ni stvarnih načrtov, kaj šele akcij za razbitje Avstro-Ogrske in ustanovitev države vseh jugoslovanskih narodov. Na takšne načrte sicer mislijo posamezni starejši politiki, neodvisno od njih pa se zanje vnemajo in jih hočejo dejansko uresničiti edino narodno revolucionarne organizacije srbske, hrvatske in slovenske mladine v habsburški monarhiji.

Vprašanje, kateri so vsi tisti skupni stvarni dejavniki in interesi v razvoju vsakega izmed jugoslovanskih narodov, ki jim narekujejo jugoslovansko politično usmeritev v vsem tem času in ki se končno izrazijo v ustanovitvi skupne države, je v zgodovinski raziskavi komaj načeto. Nikakršnega dvoma pa ni, da je tako za Srbe kot za Hrvate in Slovence osnovni nagib hotenje po rešitvi lastnega nacionalnega vprašanja, predvsem državnega zedinjenja vsakega izmed teh narodov.

V naših predstavah o tem času in dogajanju stoji morda preveč v ospredju nujna potreba Slovencev, da se z državno združitvijo z drugimi jugoslovanski narodi končno državnopravno zedinijo in pa zavarujejo pred grozečim raznarodovanjem. Podobno mislimo še za Hrvate, čeprav vemo, da je zanje nevarnost raznaroditve bila manj pereča. Manj pa naglašamo, da je za Srbe, čeprav je njihovo narodno jedro že doseglo samostojno državnost, demokratična možnost narodnega zedinjenja bila dana le v jugoslovanskem obsegu in ne morda le v kakem samosrbskem. Medtem ko je etnična meja med Srbi in Bolgari dosti jasna, je takšno mejo med Srbi in Hrvati nemogoče postaviti, saj živi srbsko prebivalstvo zaradi selitev

(Nadaljuje na 4. str.)

SLOVENCI PO SVETU

DANSKA

Spoštovani gospod urednik!

Vaše pismo sem prejel z velikim veseljem in se Vam lepo zahvalim zanj. Posebej se Vam zahvalim, da mi pošiljate Svobodno Slovenijo sem na Dansko. Naročnino bom poravnal preko banke, obenem bom plačal tudi Zbornik Svobodne Slovenije, katerega mi čimprej pošljite.

Pravite, da naj opišem kako živimo tu na Danskem. Takoj Vam odgovorim in danes le na kratko. Na Danskem nas je precej Jugoslovanov. V glavnem so Srbi, Bosanci, Črnogorci, Makedonci; nekaj pa je tudi Hrvatov. Slovencev nas ni veliko. Kolikor je meni znano ne več kot kakih deset. Vsi smo v dobrih službah: štirje so zdravniki, dva sta strojna ključavničarja, eden je avtomehanik, eden državni tolmač, dve sta pa gospodinji. Ostali Jugoslovani pa imajo precejšnje težave. Tukaj je namreč precejšnja brezposelnost. Ni lahko dobiti službo. Če pa se ne priučiš tukajšnjega jezika, je pa skoraj nemogoče. Ker pa večina zna samo srbsko ali hrvaško in ker jih Danci ne razumejo je marsikdo kmalu odpuščen, četudi so ga sprejeli na delo v pričakovanju, da se bo priučil jezika. Če ne zna jezika, tujcu tudi delavsko ministrstvo noče dati dovoljenja za delo. Posledica tega je, da marsikdo teh ravežev zaide na stranpot in ima potem opravka s policijo. Nekateri g e lo pri tem tako daleč, da res ne delajo časti Jugoslaviji.

Precej pa je med Jugoslovani komunistov, ki dobivajo podporo od jugoslovanske ambasade. V nekaterih slučajih so podpore tako visoke, da si lahko najamejo vile s 1.500 kronami mesečne najemnine (okrog 200 dolarjev). Seveda delajo vsi ti propagando za komunistični režim v domovini. Tudi pregovarjajo nas emigrante, da bi šli domov. Toda doslej niso imeli uspeha. Na debelo kritizirajo razmere na Danskem. Če pa jih povprašate zakaj ne gredo domov, če je tako dobro, pa nočejo odgovoriti.

V časopisih berem, da bo tukajšnja policija kmalu začela čistko in da bodo vrnili v rojstne domovine vse tiste, ki nimajo dovoljenja za delo. Pravijo, da imajo na spisku nad 27.000 takih oseb, med temi so tudi Jugoslovani.

Tako sem Vam danes na kratko opisal kakšne so razmere tukaj.

Bagsvaerd, 11. januarja 1969

nt

ZDA

Huntngton, 21. januarja 1969.

Cenjeno uredništvo Sv. Slovenije!

Danes se zopet oglašam s kratkim poročilom iz naše dežele: Božični in novoletni prazniki so za nami. Za praznike je bilo zelo lepo vreme brez snega, tako da smo se lahko peljali k polnočnici v Bridgeport. Cerkev je bila lepo okrašena kot navadno vsako leto. Na koru so lepo prepevali slovenske božične pesmi. Udeležba je bila pri polnočnici kar zadovoljiva.

7. decembra smo imeli v cerkveni dvorani opereto „Miklavž prihaja." V opereto je bilo vključeno božično obdarovanje posameznikov. Lepo je bil obdarovan č. gospod misijonar Jerko Gržinič. Dobri farani so mu kupili harmoniko, ker rad igra, posebno ob priliki prireditev zabava vse navzoče s harmoniko. Tudi naš č. g. župnik je nekaj dobil od Miklavža, mislim da uro. Gotovo je bil vesel, da se je tudi njega spomnil Miklavž?

Gospod misijonar Gržinič je bil par mesecev pri nas na fari, med tem je poučeval opereto Miklavž prihaja. Spisal jo je sam in uglasbil. Kar je zanimivo je to, da je bilo 6 iz med 8 parkelnov, bratov družine Usove iz Bridgeporta. Vsi Usovi so tudi pevci. Po končani opereti je bila prosta zabava. Parkli in vsi ostali so odlično igrali. Parkli so peli, in gospod Gržinič je igral na harmoniko, vse je rajalo in bilo veselo.

6. januarja se je č. g. Gržinič poslovil od faranov in ob tej priliki priredil predavanje s skioptičnimi slikami iz Ekvadorja, kjer biva. Ekvador je najbolj uboga država Južne Amerike. Ljudje živijo zelo trdo; tudi misijonarju se ne godi preveč dobro. Do sedaj nas je gospod že dvakrat obiskal in upamo da pride še v tretje.

Ob koncu tega skromnega poročila pozdravljam vse čitatelje Sv. Slovenije, sotrudnike in urednike. Pozdravljam tudi hčerke in njih družine.

S spoštovanjem

Frank Žele

PO ŠPORTNEM SVETU

Janez Teran iz Kranja je po osmih letih ponovno osvojil naslov slovenskega prvaka v namiznem tenisu. Teran je v polfinalu premagal veterana Marušiča iz Kranja, ki je presenetljivo premagal nosilca skupina Miheljna in nato še inž. Kerna, v finalu pa Zeška iz Murske Sobote. Pri ženskah je osvojila prvo mesto Pavličeva iz Jesenic, druga je bila Martinčeva iz Ljubljane in tretja Virantova iz Litije.

Košarkarsko moštvo Olimpije se je uvrstilo v drugo kolo evropskega prvenstva pokalnih prvakov, z zmago nad turškim zastopnikom Altinordu iz Smirne. V drugem kolu se bodo pomerili 30. januarja z Bayernom iz Muenchena.

OBVESTILA

Nedelja, 2. februarja:

Na Pristavi družabna prireditev Duhovnega življenja.

Sobota, 8. februarja 1969:

V Slomškovem domu ob 21. uri družabni večer.

Nedelja, 9. februarja:

V Slovenskem domu v Berazateguiju celodnevni piknik s priložnostjo za kopanje. Za hrano in pijačo poskrbi berazateška mladina. Popoldne prosta zabava. Pričetek ob 10.

V Slovenskem domu v Carapachayu prireja mladina predpustno zabavo.

Nedelja, 16. februarja 1969:

V Našem domu v San Justu Velika pustna veselica.

V Slovenskem domu v San Martinu Pustna prireditev.

JAVNI NOTAR

FRANCISCO RAUL CASCANTE

Escribano Público

Pta. baja, ofic. 2

Cangallo 1642 Buenos Aires

T. E. 35-8827

Slomškov dom

sobota, 8. februarja

ob 21. uri

DRUŽABNI VEČER

s plesom

sodeluje orkester "Planika"

Lepo vabljeni!

PORAVNAJTE NAROČNINO!

Dr. FRANC KNAVS

ODVETNIK

Lavalle 1290, p. 12, of. 2, Capital

T. E. 35-2271

Uradne ure od 17—20

Na telefonu tudi dopoldne (10—12)

Luján, Francia 952

T. E. 735 ali 516

V petek in soboto od 9.—13. ure.

Zaradi počitnic je pisarna ves januar do 3. februarja zaprta.

ESLOVENIA LIBRE

Editor responsable: Milos Stare

Redactor: José Kroselj

Redacción y Administración:

Ramón Falcón 4158, Buenos Aires

T. E. 69-9503

Argentina

Correo Argentino Central (B)

FRANQUEO PAGADO

Concesión Nº 5775

TARIFA REDUCIDA

Concesión Nº 3824

Registro Nacional de la Propiedad Intlectual No. 955.451

Naročnina Svob. Slovenije za leto 1969: za Argentino $ 2.700.—. Pri pošiljanju po pošti $ 2.800.—; ZDA in Kanado 13 USA dolarjev; za Evropo pa 15 USA dolarjev za pošiljanje z avionske pošto. — Evropa, ZDA in Kanada za pošiljanje z navadno pošto 9 USA dol. Talleres Gráficos Vilko S.R.L., Estados Unidos 425, Bs. Aires. T. E. 33-7213

SLOVENSKI DOM, SAN MARTIN

na pustno nedeljo zvečer

PUSTNA PRIREDITEV

Sodeluje prijetna domača godba

V nedeljo, dne 2. februarja 1969 bo

NA SLOVENSKI PRISTAVI V MORONU

v

DRUŽABNA PRIREDITEV

v

DUHOVNEGA ŽIVLJENJA

Spored:

ob 11: sv. maša za žive in mrtve dobrotnike naše revije,

ob 12: kosilo po izbiri,

ob 16: pa:

BOGAT SREČOLOV S 500 IN VEČ DOBITKI

VELIKO NAGRADNO ŽREBANJE, katerega bodo deležni vsi, ki bodo do žrebanja — torej lahko na prireditvi samo — poravnali naročnino za 1969 in nazaj.

MALO NAGRADNO ŽREBANJE vseh tistih otrok, ki so letos pisali v „Božje stezice".

Rojaki — pridite!

SLOVENSKA MLADINA IZ CARAPACHAYA

prireja v nedeljo dne 9. februarja v domu

PREDPUSTNO ZABAVO

ZA STARE IN MLADE

Tekme v odbojki, balinanju, opoldne kosilo, igre za otroke, srečolov in ples

Sodeluje orkester "Planika"

Senčni vrt, zdrava zabava, dobra in poceni postrežba, velika gostoljubnost. Prostor za avtomobile.

ROJAKI LEPO VABLJENI!

VELIKA PUSTNA VESELICA

Nedelja, 16. februarja 1969

Sodelujejo Slovenski harmonikarji

NAŠ DOM SAN JUSTO

Je to Vaš problem?

Kje dobiti posojilo? Kam naložiti denar?

Predno se odločite, vprašajte v

SLOVENSKI HRANILNICI z. z o. z.

C. C. SLOGA Ltda.

Bartolomé Mitre 97 T. E. 658-6574 Ramos Mejía

Uradne ure: torek, četrtek, sobota od 16 do 20.

Pravna posvetovalnica, ki jo vodi dr. Vital Ašič, vsako prvo in tretjo soboto v mesecu od 17 do 19.

USTANOVITEV JUGOSLAVIJE

(Nadaljevanje s 3. str.)

pod vplivom turških osvajanj v prejšnjih stoletij pomešano s Hrvati daleč proti zahodu čez meje srednjeveške srbske države (ne samo v Bosni in Hercegovini, tudi v Slavoniji, Baniji, Liki, Dalmaciji), tako, da bi srbska država, ki bi hotela obseči vsaj večji del teh Srbov, neogibno morala poseči po hrvaških zemljah. V obratnem smislu velja to tudi za kako veliko hrvaško državo, ki bi neogibno morala v bistvenem obsegu biti obenem tudi srbska. Tu je stvarno jedro prizadevanj napredne demokratične politike pri Srbih in Hrvatih, da njihov nacionalni koncept preraste tradicionalne samosrbske oz. samohrvaške koncepte in najde rešitev v širšem, hrvatsko — srbskem oz. jugoslovanskem okviru.

Tudi prizadevanja za vključitev Slovencev niso samo enostranski slovenski interes, ampak imajo pri Hrvatih in Srbih svojo osnovo — poleg očitnih ozemeljskih in gospdarskih preudarkov — predvsem v iskanju možnosti za notranje ravnovesje v zamišljeni skupni državi, čeprav je bilo jasno, da bo samoodločba Slovencev še posebej težko doseči. Če je hrvatsko-srbska politika jugoslovenske smeri v desetletju pred prvo svetovno vojno puščala vprašanje Slovencev nekako ob strani, je to bilo ne samo zaradi ozirov do Italijanov, ampak tudi zato, ker združitev s Srbijo čez tedanje državne meje pač ni bila aktualna. Ako zaradi svetovne vojne postane boj za uresničenje skupne jugoslovanske države neposredno pereč, se s strani hrvaške politične emigracije takoj postavi vprašanje pridružitve Slovencev kot bistveno pomembno — da, kar kot pogoj za jugoslovansko zedinjenje. Proti zamislim zgolj srbskohrvatske države kot lažje uresničljive poudarja Trumbić 31. decembra 1914 v pismu Supilu (cit. po D. Šepiću), da vprašanja Hrvaške ni moč ločiti od vprašanja Slovenije, da morajo biti „vse slovenske in hrvaške dežele v eni državi, pa naj bo že kakršna koli" in da se morajo Hrvati tega držati „kot vogelnega kamna, ker če bo Slovenija ločena od nas, Hrvati, in to večina, bo hotela priti pod srbskega kralja in bodo zahtevali zase posebno državo." Zahtevati posebno hrvaško državo bi seveda pomenilo brezupno zaplesti vprašanje, kako naj bo razmejena do Srbije in kaj takega si ni mogla želeti niti tedanja srbska vlada.

Med svetovno vojno so se pri jugoslovanskih narodih uveljavili trije dejavniki, ki so konec koncev izvedli ustanovitev skupne jugoslovanske države; vlada kraljevine Srbije, Jugoslovanski odbor v emigraciji in jugoslovansko gibanje v habsburških deželah, katerega najvidnejši nosilec je Jugoslovanski klub, ki združuje vse slovenske, hrvatske in srbske poslance v dunajskem parlamentu in ki se izpolni z ustanovitvijo Narodnega sveta (veča) Slovencev, Hrvatov in Srbov v Zagrebu tik pred koncem vojne. Medtem ko sta v prvih letih vojne dejavna predvsem prva dva, ki sta obenem na strani Antante in v vojni proti Avstroogrski, se tretji javno pokaže z majniško deklaracijo Jugoslovanskega kluba ob obnovi parlamentarnega življenja v Avstriji konec maja 1917.

Delovanje srbske vlade, še posebno pa Jugoslovanskega odbora, ki združuje jugoslovansko politično emigracijo iz habsburških dežel, poteka pod vtisom politike velikih držav Antante, pri čemer ima izredno pomemben učinek londonski pakt, ki Italija za njen vstop v vojno na strani Antante obljublja, poleg drugega, Trst, Goriško, del Kranjske, Istro in velik del Dalmacije. Jugoslovanski odbor si prizadeva za enakopravno zedinjenje s Srbijo, srbska vlada pa teži k brezpogojni priključitvi, v bistvu k razširjenju srbske kraljevine in njenega sistema; poleg širšega programa, ki zajema Hrvate in Slovence, ima za vsak primer v mislih tudi minimalni program Velike Srbije. Šele 20. julija 1917 pride med srbsko vlado in Jugoslovanskim odborom do kompromisa, do tako imenovane krfske deklaracije. Srbska vlada se obveže za širši, jugoslovanski program zedinjenja Slovencev, Hrvatov in Srbov v njihovih narodnostnih mejah in na temelju priznanja svobodne narodne samoodločbe, enakopravnosti narodnega imena Srbov, Hrvatov in Slovencev; ustavno ureditev naj odloči demokratično izvoljena ustavnodajna skupščina, pri čemer pa je vprašanje republika ali monarhija že odločeno v prid dinastiji Karadjordjevićev.

Razpoloženje proti vojni, lakota, vpliv februarske in oktobrske revolucije v Rusiji prinašajo vse večjo vznemirjenost, zahtevnost in upornost tudi med široke plasti Slovencev, Hrvatov in Srbov v Avtro-Ogrski. To se izrazi v poostreni politiki Jugoslovanskega kluba in v širokem ljudskem gibanju na Slovenskem in deloma v Dalmaciji za odpravo dualistične ureditve monarhije in za združitev Slovencev s Hrvati in Srbi v eno državnopravno telo. Spričo popolnoma odklonilnega stališča vseh vladajočih dejavnikov monarhije dobi to gibanje dejansko vse bolj pomen gibanja za razbitje monarhije. Dejstvo, da se razmahne prav v mesecih na začetku 1918, ko je vojaški položaj Nemčije in Avstro-Ogrske razmeroma ugoden, ko se velike države Antante še vedno trudijo za poseben mir z Avstro-Ogrsko in zato naznanjajo, da ne žele njenega razbitja, dokazuje povezanost tega gibanja z osnovnimi ljudskimi interesi in razpoloženji. Temu jugoslovanskemu gibanju se pridružijo tudi slovenski socialni demokrati, kljub prizadevanjem posameznikov, da bi delavska stranka ohranila samostojno politiko.

Ustanovitev narodnega sveta SHS v Zagrebu za vse jugoslovanske dežele v habsburških mejah v začetku oktobra 1918 je v veliki meri rezultat delovanja Jugoslovanskega kluba in njihovega gibanja, omogočena pa je, ko najpomembnejša stranka na Hrvaškem hrvatsko-srbska koalicija 8. oktobra končno opusti svoje zadržano stališče in stopi v Narodni svet SHS. Ko avstroogrska vlada prizna pravico narodov na samoodločbo, se 29. oktobra 1918 na bivšem ozemlju habsburške monarhije ustanovi nova samostojna država Slovencev, Hrvatov in Srbov, ki izrazi, da hoče doseči združenje vseh Slovencev, Hrvatov in Srbov, ne oziraje se na državne meje, t. j. tudi na ozemlje Srbije in Črne gore. Predsednik srbske vlade Nikola Pašić in predsednik Jugoslovanskega odbora dr. Anton Trumbić sklenejo 9. novembra 1918 dogovor o začasni skupni vladi Narodnega sveta SHS in vlade Srbije na temelju enakopravne udeležbe obeh državnih teles, ki ohranita oblast, vsaka na svojem ozemlju tja do demokratičnega sprejetja nove skupne ustave. To je bil zadnji poskus, doseči zedinjenje s Srbijo na enakopravni način. Ženevski sporazum pa ni obveljal, ker ga konservativno srbsko meščanstvo in regent Aleksander nista hotela priznati, obenem pa tudi zato, ker je v Narodnem svetu SHS prevladala politika predstavnikov hrvatsko-srbske koalicije, ki so iz raznih razlogov pospeševali zedinjenje brez posebnih pogojev. To je bil med drugim izraz dejstva, da se meščanstvo na Hrvaškem ni tako politično utrdilo, kot meščanstvo v deželah, kjer je to doseglo v razvoju deklaracijskega gibanja. Čutilo se je ogroženo in je želelo čimprejšnjo utrditev državne oblasti.

Tako je akt zedinjenja 1. decembra 1918 potekel v znamenju zamisli o unitaristični in centralistični državi pod vodstvom srbskega meščanstva in dinastije. Najpomebnenjše dejanje v novi zgodovini jugoslovanski narodov v smeri njihove osamosvojitve in napredka je tako odprlo nova bistvena vprašanja njihovega življenja, ki jih meščanstvo ni moglo rešiti.

Dr. Janko Pleterski

Delo, Ljubljana 30. 11. 1968